

УДК 37.02

Осадченко Інна Іванівна

ДЕФІНІЦІЯ ТА ДИДАКТИЧНА СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «КЕЙС-МЕТОД»

Анотація. У статті на основі аналізу наукових джерел, складення порівняльної характеристики тлумачень обґрунтовується сутність поняття «кейс-метод» у контексті ототожнення понять «метод конкретних ситуацій», «ситуаційний аналіз», «аналіз ситуацій» тощо; визначається його дидактична сутність.

Ключові слова: ситуаційне навчання; кейс-метод; метод конкретних ситуацій; професійна підготовка.

Дефиниция и дидактическая сущность понятия «кейс-метод»

Аннотация. В статье на основании анализа научных источников, составления сравнительной характеристики толкований обосновывается сущность понятия «кейс метод» в контексте отождествления понятий «метод конкретных ситуаций», «ситуационный анализ», «анализ ситуаций» и т.п.; определяется его дидактическая сущность.

Ключевые слова: ситуационное обучение; кейс-метод; метод конкретных ситуаций; профессиональная подготовка.

Актуальність. Сучасні тенденції щодо постійної модернізації галузі вищої освіти орієнтовані на формування майбутнього спеціаліста як особистості мобільної, творчої, а, відтак, здатної адаптуватися до конкретних умов ринку праці, тобто бути конкурентоспроможним, що вимагає від науковців обґрунтування інноваційних моделей підготовки фахівців.

Науковці-практики на перше місце серед етапів технології формування моделі професійної підготовки спеціаліста ставлять, як презентацію

невербальних знань, створення банку професійних ситуацій, оскільки професійні знання формуються на основі професійного середовища. Це питання, вважаємо, досить актуальним, потребує ретельного подальшого вивчення, зокрема, щодо сутності ситуацій, їх класифікації, стилю викладу, особливості створення банку професійних ситуацій тощо.

За кордоном підготовка і розповсюдження ситуацій, наприклад, у бізнес-освіті, поставлені, за визначенням А. Зобова, на потік та перетворилися на «добре відлагоджений бізнес зі своєю ціновою політикою, просуванням, пошуком нових ринків», тому зарубіжний викладач не має проблем з отриманням ситуації практично будь-якої теми. Питання полягає лише в тому, скільки зможуть заплатити за кожен копію ситуації (ціни від 5–10 до 100 дол. за копію) і яким чином йому необхідно застосувати свій набір ситуацій [11, с. 6]. У бізнес-освіті такі набори ситуацій називають кейсами (пряме значення слова «кейс» – валізка для носіння паперів; дипломат), а метод роботи із ним, відповідно, кейс-методом (case study), де study – з англ. – «навчання».

Постановка проблеми і ступінь дослідження. У переважній більшості наукових джерел (О. Антонова, Є. Башутська, І. Берденникова, Є. Високос, С. Годнік, І. Грабська, Л. Додон, І. Зязюн, Л. Крамущенко, І. Кривонос, В. Кукушин, Є. Лютова-Робертс, Г. Моніна, Т. Полянська, Є. Полянський, Р. Прасол, Р. Чесноков, П. Щербань, В. Ягупов) згадується термін «метод конкретних ситуацій», але без аналізу поняття «ситуаційне навчання». Однак, на наш погляд, термін «метод конкретних ситуацій» уживається у різних значеннях:

- як аналог ситуаційного навчання (масштабно);
- як реальна ситуація (наприклад, у авторефераті Л. Жулкевської).

Словосполучення «ситуаційний метод» зустрічається у роботах Є. Башутської, К. Високос, І. Підласого, Р. Прасол, П. Щербаня та ін. Поняття «ситуаційне завдання», «ситуаційна задача», «ситуаційна вправа» – у працях

В. Базилевича, Є. Башутської, Н. Берденнікової, К. Високос, О. Дубасенюк, І. Зязюна, Л. Коростильової, Л. Крамущенко, І. Кривонос, О. Матвієнко, В. Меденцева, І. Нікішиної, Н. Панова, Р. Прасол, Л. Солов'якової, Н. Фоменко, О. Чижикової, В. Ягупова та ін.

Наголошуємо на тому, що у дослідженнях вищеназваних науковців мова йде винятково про кейс-стаді як синонім термінів «ситуаційна методика», «метод конкретних ситуацій», які передбачають однозначне використання кейсів.

Мета написання статті. Відтак, постає необхідність довести вірогідність розмежування або ототожнення цих понять, уживаючи, з опорою на дані здійсненого нами наукового аналізу, різну термінологію: «ситуаційне навчання», «ситуаційна методика навчання», «кейс-стаді», «метод кейсів» тощо.

Виклад основного матеріалу. Оскільки нами ще не доведена правомірність уживання поняття «технологія ситуаційного навчання», будемо вживати терміни «ситуаційна методика навчання», враховуючи його домінантність у роботах представників Консорціуму із удосконалення менеджмент-освіти в Україні при Центрі інновацій та розвитку (О. Сидоренко, Ю. Сурмін, В. Чуба та ін.) [7; 9], та «ситуаційний метод навчання», спираючись на тлумачення, подане О. Пометун у «Енциклопедії освіти» [6].

О. Сидоренко у одному з найповніших видань щодо теоретико-практичних проблем застосування ситуаційної методики навчання наголошує: «В українській мові немає єдиновизнаного перекладу англійського поняття «case-study method»» [7, с. 8]. У двадцяті роки минулого століття цей метод узагалі називали «методом казусів» [3]. С. Смірнов називає цей метод – «методом прецедентів» [8, с. 206] (примітка: «прецедент» – випадок, який стався у минулому і є прикладом для наступних випадків).

А. Зобов зазначає, що існує багато позначень технології навчання case study, які відрізняються нюансами:

- у зарубіжних публікаціях – метод вивчення ситуацій кейс-стаді (case studies), ділових історій (case stories) і просто метод кейсів (case method);
- у російських, а також російськомовних виданнях – метод конкретних ситуацій (КС), ділових ситуацій, кейс-метод;
- у передмові до перекладеного російською мовою одного з відомих американських підручників із стратегічного маркетингу (Еткінсон, Уїлсон, 2001) – ситуаційні завдання [11, с. 1].

Отож, різноманітність тлумачень поняття «кейс-стаді» (навіть у правописі: «кейс-стаді» або «кейс стаді») спонукала нас до складення порівняльної характеристики розуміння науковцями терміну «кейс-стаді», визначення понять-синонімів та ключових елементів сутності цього методу на основі аналізу наукових джерел означеної проблеми (О. Баєва, В. Біскуп, А. Долгоруков, І. Іванова, І. Катерняк, В. Лобода, Т. Макарова, Л. Острівна, Є. Полат, С. Смірнов, В. Ягоднікова та ін.).

Звертаємо увагу: якщо далі на початку характеристики подається тлумачення поняття «кейс-стаді» назвою іншого методу, то це означає, що у першоджерелі від початку уже було вказано цей термін, а далі пропонується його синонім (метод-ототожнення):

- навчання на конкретних ситуаціях (КС), суть якого полягає у використанні конкретних випадків: ситуацій, історій, тексти яких називаються «кейсом», для спільного аналізу та вироблення рішень студентами з певного розділу навчання дисципліни (О. Долгоруков, В. Ягоднікова) [3; 10];

- метод використання ситуаційних вправ, де ситуаційна вправа – це опис конкретної ситуації, а ті, хто навчаються, повинні проаналізувати ситуацію,

розібратися в суті проблеми, запропонувати можливі варіанти розв'язку та обрати найкращий з них (І. Катерняк, В. Лобода, Л. Острівна) [12];

- метод конкретних ситуацій – «метод активного проблемно-ситуаційного аналізу, заснований на навчанні шляхом рішення конкретних завдань – ситуацій (вирішення кейсів)», належить до неігрових імітаційних активних методів навчання (О. Долгоруков) [3]; дає змогу наблизити навчання до реалій практики (О. Баєва) [1];

- особливий вигляд навчального матеріалу та, водночас, особливі способи використання цього матеріалу в навчальному процесі; інструмент, що дозволяє застосувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань (О. Долгоруков) [3];

- одна з інтерактивних методик (В. Ягоднікова) [10];

- «...певна система, яка включає у якості компонентів змістову частину (кейс, тобто ситуацію-розповідь, інколи з елементами драматизації), систему завдань, спрямованих на самостійне засвоєння знань через пошук рішень представленої в ситуації проблеми, а також дискусію, ділову або рольову гру. ... ігровий метод навчання, який поєднує у собі гру з тонкою технологією інтелектуального розвитку та тотальною системою контролю» (Є. Полат) [5, с. 186];

- опис у кейсі конкретної реальної ситуації не абсолютно вичерпно, а як система орієнтирів, тому інформацію, якої бракує, студенти можуть домислювати, будуючи на основі цього прогнози (С. Смірнов) [8, с. 206].

Таким чином, науковці ототожнюють поняття «метод кейсів» переважно із методом конкретних ситуацій, а також із поняттями: «неігровий імітаційний активний метод», «метод аналізу ситуацій», «ситуаційний аналіз», «дискусія», «метод використання ситуаційних вправ», «ігровий метод навчання», «ділова гра» або «рольова гра». У проаналізованих джерелах кейс-стаді не завжди дослівно ототожнюється із поняттям «ситуаційне навчання».

Ключовим елементом сутності кейс-стаді, як уже зазначали, є аналіз (проблемно-ситуаційний аналіз, розігрування, дискусія) конкретної ситуації, тобто командна робота з кейсом (ситуаційною вправою), що максимально наближає навчання до практики. Зазначене перетворює кейс-стаді у особливий спосіб використання навчального матеріалу, вид технології, інтерактивні методики та робить його особливим засобом навчання.

Ряд науковців (Л. Беседіна, О. Пометун, О. Сторубльов, Ю. Сурмін та ін.) ототожнюють метод кейсів із поняттям «ситуаційний метод навчання», розглядаючи останнє як:

- «метод навчання, застосування якого передбачає осмислення студентами, учнями реальної життєвої ситуації. Завданням методу є не просто передати знання, а навчити здатності справлятися з унікальними та нестандартними ситуаціями, з якими ми маємо справу в реальному житті...» [6, с. 821]; опис такої ситуації одночасно відображає не тільки певну практичну проблему, але й робить значущою визначений комплекс знань, необхідний для засвоєння та її вирішення; сама ж проблема не повинна мати однозначних рішень та являє собою своєрідний розгалужений і неоднозначний оптимум [9, с. 32];

- метод активного навчання у гносеологічному контексті, «внаслідок застосування якого досягається розуміння досліджуваного предмета; метод, який містить неоднозначне, імовірнісне знання, що виявляється при аналізі практичної ситуації» [там само, с. 33]; складну систему в методологічному контексті, у яку інтегровані інші, простіші методи пізнання, зважаючи на те, що це не просте механічне їх включення – повноцінна інтеграція [там само, с. 30];

- сукупність різновидів активного навчання: вирішення ситуаційних задач чи методу аналізу; розбору інцидентів (явищ) чи методу інцидентів; розбору конфліктів чи методу конфліктів; «лабіринту дій»; послідовних ситуацій тощо [2, с. 114].

Проте Л. Бесєдіна, О. Сторубльов розмежують поняття «аналіз конкретної ситуації» та «кейс-метод», не вказуючи суть самого розмежування, а зазначаючи: «Характерним для цього методу є те, що студенти аналізують складну ситуацію, для вирішення якої немає достатнього обсягу інформації» [там само, с. 113]. З цього визначення випливає, що ситуація не має багато інформації, однак кейс-метод якраз і передбачає повний обсяг інформації щодо проблеми – кейс.

Цікавий, на наш погляд, роблять висновок про сутність ситуаційного методу навчання автори програми підвищення кваліфікації для професійного співтовариства «Сучасні освітні технології»: ситуаційний метод навчання відрізняється від традиційного лекційно-семінарського, до якого ми вже звикли; він не кращий і не гірший – просто інший.

Також привертають увагу роздуми І. Підласого: «Про структуру і зміст даного методу нічого визначеного сказати не можна: він змінюється від ситуації до ситуації. Даний метод – самостійний твір педагога, його творчий почерк, що спирається на власне бачення і розуміння педагогічного процесу» [4, с. 507].

Окремі практичні психологи (наприклад, М. Новікова) замість терміну «аналіз конкретної ситуації» уживають термін «аналіз конкретних випадків». Ю. Лопатинський, як і переважна більшість викладачів, ототожнює ситуаційний метод із інтерактивними методами навчання. Інколи науковці [10] замість словосполучення «ситуаційне навчання» вживають термін «ситуативне навчання». Або ж розмежують поняття «кейс-стаді» та «ситуаційний аналіз», як це робить Є. Полат, фактично ототожнюючи поняття «ситуаційний аналіз» із дискусією. Дослідниця розглядає ситуаційний аналіз як один із проблемних методів, що побудований на презентації для обговорення проблемної ситуації, обов'язково у вигляді тексту. В основі цього методу лежить аналіз ситуації та дискусії та можуть бути використані ділові або рольові ігри [5, с. 183].

Спираючись на власний аналіз дефініцій понятійного апарату досліджуваної проблеми, схилиємося до думки розмежовувати поняття «аналіз конкретної ситуації» та «кейс-метод», оскільки кейс – інформаційний пакет, а аналіз ситуації можна здійснити і без кейсу. Відтак, у контексті ситуаційного навчання вважаємо доцільним вживання двох паралельних термінів для позначення ключових питань:

- метод аналізу конкретної ситуації – різноманітні способи аналізу конкретної ситуації (конкретний – реальний, чітко визначений, точний) засобами інших методів, переважно, але не обов’язково, інтерактивних;

- метод кейс-стаді (з опорою на традиційне уживання цього терміну за кордоном) – спосіб аналізу конкретної ситуації з обов’язковою наявністю кейсу певного виду, доречного для правильного розв’язання саме цієї ситуації засобами технології інтерактивного навчання.

Враховуючи зазначене, метод кейс-стаді значно ширше поняття, ніж метод аналізу конкретної ситуації, оскільки, вочевидь, має його у своїй структурі.

Висновки. Аналіз наукових джерел означеної проблеми дозволив нам зробити такі висновки:

1. Науковці ототожнюють поняття «метод кейсів», «ситуаційна методика», переважно із методом конкретних ситуацій, а також із поняттями: «неігровий імітаційний активний метод», «метод аналізу ситуацій», «ситуаційний аналіз», «дискусія», «метод використання ситуаційних вправ», «ігровий метод навчання», «ділова гра» або «рольова гра».

2. Ключовий елемент дидактичної сутності кейс-стаді – аналіз (проблемно-ситуаційний аналіз, розігрування, дискусія) конкретної ситуації, тобто командна робота з кейсом (ситуаційною вправою), що максимально наближає навчання до практики. Зазначене перетворює кейс-стаді у вид технології із застосуванням інтерактивних методів та робить його особливим засобом

навчання – комплексною колективною роботою над практично-проблемною професійною ситуацією, що передбачає, ознайомлення із ситуацією, аналіз, обговорення, прийняття рішення, його презентацію та загальну рефлексивну частину.

3. У контексті технології ситуаційного навчання вважаємо доцільним вживання двох паралельних термінів для позначення ключових питань: метод аналізу конкретної ситуації (аналіз ситуації без кейсу – додаткової інформації) та метод кейс-стаді (з опорою на традиційне уживання цього терміну за кордоном).

У наступних розділах виникає необхідність розмежування або ототожнення перерахованих вище понять, визначення їх взаємозалежності на дидактичному рівні. Насамперед, з'ясувати співвідносність ключових складників методу кейс-стаді: «кейс» (оскільки це поняття присутнє уже у самій назві методу), «ситуаційна вправа», «проблемна ситуація», «конкретна ситуація» тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баєва О. CASE-STUDY як форма інтерактивного вивчення студентами менеджменту: загальні принципи організації та проведення практичних занять // Персонал – 2007. – № 5. – www.personal.in.ua/article.php?id=505 - 21кРУБРИКИ.
2. Бєседіна Л.М., Сторубльов О.І. Педагогічна майстерність, активні методи навчання та методична робота у навчальних закладах: Методичний посібник. – Видання 2-е, переробл. і допов. – К.: Логос, 2009. – 204 с.
3. Долгоруков А. Метод case-study как современная технология профессионально-ориентированного обучения / http://www.vshu.ru/lections.php?tab_id=3&a=info&id=2600. / evolkov.net/learn/.../case.study.html. – Метод кейсов (case study).
4. Подласый И.П. Педагогика: Новый курс: Учеб. для студ. учеб. заведений: В 2 кн. – М.: Гуманит. изд. Центр ВЛАДОС, 2002. – Кн. 1: Общие основы. Процесс обучения. – 576 с.
5. Полат Е.С. Реализация личностно ориентированного подхода и конструктивизма в системе обучения // Современные педагогические и информационные технологии в системе образования: учеб. пособие для студ.

высш. учеб. заведений / Е.С. Полат, М.Ю. Буханкина. – 2-е изд., стер. – М.: Издательский центр «Академия», 2008. – С. 104–296.

6. Пометун О.І. Ситуаційний метод навчання // Енциклопедія освіти / Академія пед. наук України; Головний ред.. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 821–822.

7. Сидоренко О. Передмова // Ситуаційна методика навчання: теорія і практика / Упор. О. Сидоренко, В. Чуба. – К.: Центр інновацій та розвитку, 2001. – С. 7–8. / Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні, Центр інновацій та розвитку; Програма поширення ситуаційної методики навчання.

8. Смирнов С.Д. Педагогика и психология высшего образования: От деятельности к личности: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / С.Д. Смирнов. – 4-е изд., стер. – М.: Издательский центр «Академия», 2009. – 400 с.

9. Сурмін Ю. Сутність ситуаційної методики. Визначення базових понять // Ситуаційна методика навчання: теорія і практика / Упор. О. Сидоренко, В. Чуба. – К.: Центр інновацій та розвитку, 2001. – С. 29–35. / Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні, Центр інновацій та розвитку; Програма поширення ситуаційної методики навчання.

10. Ягоднікова В.В. Кейс-метод (Case study) як форма інтерактивного навчання майбутніх фахівців // Секція «Педагогічні науки», підсекція № 5. www.rusnauka.com/1_NIO_2008/Pedagogica/25496.doc.htm

11. <http://www.magistr.net.ua/article/16.htm> Зобов А.М. Метод кейс стади (case study)

12. <http://www.udl.org.ua> // Особливості впровадження активних методів навчання (кейс-метод та симуляційні ігри) у віртуальних середовищах (e-Learning). – Круглий стіл. – Інформаційні засоби навчання для підвищення якості економічної освіти. – Суми, Сумський державний університет. – 7 квітня 2004р. – Ігор Катерняк, директор UDL, Вікторія Лобода, координатор дистанційних програм, Людмила Острівна.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА***Осадченко Інна Іванівна***

*к. пед. н., доцент кафедри виховних технологій та педагогічної творчості,
докторант Уманського державного педагогічного університету імені Павла
Тичини*

Адреса:**Осадченко Інна Іванівна**

вул. Мічуріна, 1

с. Кочубіївка

Уманський р-н

Черкаська обл.

20323

Телефон: 066-68-77-929